

FONS BERTRANA [UNIVERSITAT DE GIRONA]

La novel·la de la vida de Prudenci Bertrana

La seva posició en la literatura catalana contemporània

Entre Girona i Barcelona, entre la pintura i la literatura, entre el Modernisme i el Noucentisme, entre la literatura i el periodisme, entre la narrativa i el teatre, el lloc de l'obra de Prudenci Bertrana en el cànon de la literatura catalana continua essent problemàtic.

XAVIER PLA > TEXT

>> *Retrat de Prudenci Bertrana.*

El mateix Bertrana no va contribuir gaire a afavorir una recepció clara i neta de les seves obres. Ja fa anys que Joan Lluís Marfany va reflexionar encertadament sobre els «greuges» de Bertrana. Més enllà dels problemes econòmics i familiars, un Bertrana constantment agreujat va haver de ressituat-se davant dels lectors a causa de la monopolització de la literatura catalana exercida durant els anys del Noucentisme, accentuant la necessitat constant d'autojustificar-se, insistint orgullosament en la seva integritat d'artista pur, «en la fidelitat gairebé suïcida a una concepció ètica de la literatura». La imatge pública que Bertrana projecta d'ell mateix al llarg de la seva vida és interessantíssima, i el rendiment imaginatiu que en va saber treure llibre rere llibre ha de ser valorat. Es tracta d'una imatge que, en paraules de Jordi Castellanos, «sembla modelada a consciència»: és la de l'escriptor «ressentit». Bertrana es presenta públicament amb ressentiment perquè no se sent prou valorat com a escriptor ni reconegut com a perio-

distista, se sent víctima dels sectors més retrògrads de la societat i se sent un incomprès per la seva concepció gairebé sacerdotal de l'art i profètica de l'artista.

Una postura literària implica, abans que res, com molt bé va saber prefigurar Bertrana, una actitud davant la vida i la literatura. Bertrana fa un ús persistent de la seva imatge pública, o de les diverses representacions de la seva imatge com a personatge, per captar l'atenció dels lectors i condicionar autobiogràficament, per exemple, la lectura dels seus llibres. També per poder-se situar, legitimar i singularitzar dins de la literatura catalana de la primera meitat del segle xx. Potser el seu personatge, allò que podríem anomenar la novel·la de la seva vida, és una de les seves millors creacions. Així, per exemple, a la conferència «De les belleses de la Natura i el meu goig», llegida el desembre de 1908, Bertrana es presentava amb una certa posada en escena personal com un escriptor per a qui la literatura derivava de la creació pura. Per això, parlava d'ell mateix destacant-ne la «senzillesa camperola», el seu «encongiment pagesívol», el seu escàs «bagatge de caminant

El lloc de l'obra de Bertrana en el cànon de la literatura catalana continua essent problemàtic

>> *Tres novel·les de Prudenci Bertrana. Naufrags (1907), Tieta Claudina (1929) i Jo! Memòries d'un metge filòsof (1925).*

bohemi». La llista d'autoqualificatius era torrencial: «pobre treballador silenciós», «ànima esquerpa i contemplativa», «pobre artista bosquetà amant del silenci i de les augustes quietuds de les muntanyes», etc. I passava el mateix amb els qualificatius que dedicava al seu art: «modest», «senzill», «instintiu», «nòdrit de mandra, de cavil·lacions, de somnis, de tristeses vulgars»...

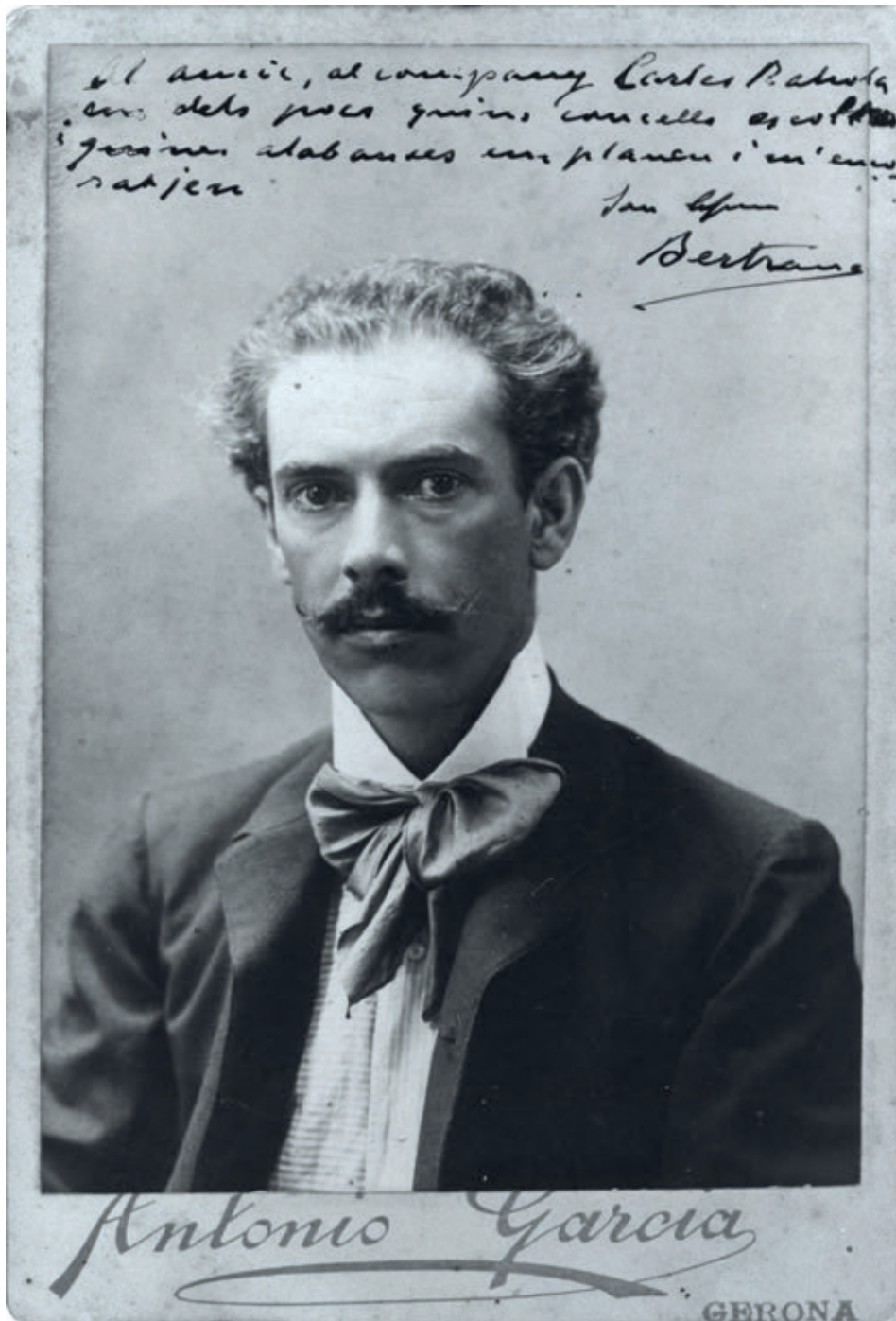
Bertrana va procurar presentar-se sempre públicament com algú obsedit, en paraules de Domènec Guansé, pel «retorn a l'home primitiu, no deformat per la civilització, a les seves passions i als seus sentiments més elementals, a l'admiració deïficadora de la natura». Dins d'un rousseauisme genèric, una mica naïf, Bertrana aixecava la bandera de l'escriptor agrest, però queixós i vulnerable, en contacte primigeni amb la natura i en sintonia amb la puresa de la vida dels animals. Davant l'embranchida dels escriptors noucentistes, Bertrana es bastia una defensa basada en l'escepticisme i en la seva força satírica. D'aquí, la insistència a presentar-se com un «bàrbar». O a autoretratar-se com un «primitiu», un home «silvestre», un «bosquetà», un «caçador», un «vagabund»; en definitiva, com un escriptor «inculte». El concepte definitiu, que hauria representat la culminació de la gradació en aquest autoretrat públic, era

el de «troglodita» amb què, en un principi, Bertrana havia pensat titular el tercer volum d'*Entre la terra i els núvols*, que finalment va aparèixer com *L'impenitent*.

Que Bertrana fos o no bon caçador, que fos l'hereu d'uns grans propietaris rurals o no ho fos, que es fes la víctima o que realment fos víctima de la severitat de la crítica, que visqués un vida literària suposadament marginal quan, en realitat, va gaudir d'una certa popularitat i reconeixement, no vindria gaire a tomb a no ser que fos necessari per a una reflexió sistemàtica sobre la *distància* entre la seva biografia i la seva obra de creació. Al cap i a la fi, quan algú es victimitza públicament, com ho feia Bertrana, acaba essent víctima de la seva pròpia circumstància.

Amb la instrumentalització de la seva imatge pública, Bertrana se servia d'estratègies retòriques per donar més versemblança a la seva obra, per associar-la a una veritat personal. És a dir, en la seva literatura, s'hi fa molt present un *ethos* identificable i diferenciat d'altres escriptors de l'època: una veu narrativa d'arrel romàntica, entre ingènua i despreocupada, d'ironia benèvola i amb un sarcasme desencaixat, amb complexitat psicològica evident, una violència i un erotisme més que explícits, i un gust per l'emoció i la impressió subjectiva

Cal saber valorar el rendiment imaginatiu que Bertrana va saber treure de la seva imatge pública

>> - Fotografia de Prudenci Bertrana dedicada a Carles Rahola.

AJUNTAMENT DE GIRONA, CROU

va. Presentant-se com un narrador sincer i apassionat, però alhora rude, tosc, poc sofisticat i fins i tot violent, Bertrana pretenia donar una pàtina d'autenticitat i, sobretot, de credibilitat a la seva literatura. Aquestes estratègies antiintel·lectuals responien a la voluntat d'un veritable escriptor amb majúscules com ho era Bertrana, el qual

—acabés vencent o fracassant en la seva aposta— era molt més conscient del que pretenia mostrar sobre el funcionament de les regles de la literatura de la seva època.

Xavier Pla és professor de literatura catalana a la Universitat de Girona i director de la Biblioteca Prudenci Bertrana.

Per saber-ne més:

MARFANY, Joan Lluís. «Els greuges de Prudenci Bertrana», *Aspectes del Modernisme*. Barcelona: Curial, 1975, p. 231-252.

CASTELLANOS, Jordi. «L'etern ressentit: "Heus aquí l'enemic"», *Revista de Girona*, 154, 1992, p. 66-71.

Parauls de Domènec Guansé dins «Prudenci Bertrana dins la novel·la contemporània», *Serra d'Or*, 108, agost 1968, p. 689.

Bertrana se servia d'estratègies retòriques per donar més versemblança a la seva obra, per associar-la a una veritat personal, certificada per ell mateix